

Artykuły

Izabela Lipińska

Turystyka kulturowa na obszarze Szwajcarii

Słowa kluczowe: Konfederacja Szwajcarii, federacja, turystyka kulturowa, przestrzeń turystyczna, regionalizacja turystyki.

Streszczenie: Artykuł prezentuje potencjał Szwajcarii w kontekście turystyki kulturowej. Autorka ukazuje podstawowy produkt turystyczny i jego dostępność dla potencjalnego polskiego turysty indywidualnego i zbiorowego. Omawia warunki przyrodnicze i polityczne, które mają wpływ na atrakcyjność turystyczną Szwajcarii. Przedstawia rys historyczny państwa oraz proces kreowania produktu turystycznego wraz ze wskazaniem początków turystyki. W dalszej kolejności autorka dokonuje analizy występujących typów turystyki kulturowej oraz próby oceny atrakcyjności badanego kraju.

Wstęp

Konfederacja Szwajcarii jest jednym z najbardziej malowniczo położonych państw Europy zachodniej o bogatej kulturze i tradycji. Zgodnie z legendą, kiedy Pan Bóg rozdawał narodom grunty pod ich terytoria, właśnie ze Szwajcarem miał najwięcej problemów. Szwajcar milczał, gdy ten pytał zgromadzonych o to, jakie są ich preferencje. Pan Bóg ponaglał, aż Szwajcar przemówił: „*pragnę by mój kraj miał góry, potężne i niedostępne góry*”. Życzenie to zdziwiło Stwórcę, ale je spełnił. Szwajcar otrzymał Alpy. Zatem pozostały mu jeszcze dwa. Po chwili poprosił o to, by na tych górach były łąki, piękne i soczyste, na których mogłyby się paść wspaniałe krowy. Ta prośba wprawiła już Pana Boga w ogromne zakłopotanie, lecz ją spełnił nie do końca rozumiejąc Szwajcara po co mu krowy i łąki. Obdarowany i szczęśliwy podszedł do krowy i zaczął ją doić, a Stwórca się temu przyglądał. Mleko, które pozyskał wypijał natychmiast, a na jego twarzy pojawiał się niebiański zachwyt. Pan Bóg nie wytrzymał i podszedł do Szwajcara prosząc go o łyk mleka. Ten nie odmówił. Bóg pił i pił mając radość na twarzy. W końcu zaczął ponaglać Szwajcara o podanie ostatniego życzenia. Szwajcar popatrzył, podumał i rzekł: „*to teraz należy się 3 franki i 50 rappów*”¹. Nie na darmo mówi się, że jest to kraj ludzi oszczędnych i bardzo zaradnych. W końcu to jeden z najbogatszych krajów świata, na bogactwo którego składają się w głównej mierze usługi bankowe i ubezpieczeniowe. Na jego wysoką pozycję na arenie międzynarodowej wpływa kilka aspektów – między innymi jego uznana neutralność i precyzja we wszystkich podejmowanych działaniach ekonomicznych, politycznych, czy społecznych.

Celem artykułu jest wskazanie walorów turystycznych kraju oraz jego atrakcyjności z punktu widzenia turystyki kulturowej. W szczególności chodzi o ukazanie podstawowego produktu turystycznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego dostępności dla potencjalnego polskiego turysty, zarówno indywidualnego, jak i zbiorowego. Opracowanie rozpoczyna syntetyczne przedstawienie warunków przyrodniczych i politycznych, które mają wpływ na atrakcyjność tej destynacji. Część druga zawiera rys historyczny w zakresie kształtowania się państwa. Następnie Szwajcaria została przedstawiona od strony kreowanego produktu turystycznego wraz ze wskazaniem początków turystyki. Punkt czwarty jest analizą występujących typów turystyki kulturowej. Rozważania zamyka podsumowanie będące jednocześnie próbą oceny atrakcyjności tego państwa.

¹ To dawny szwajcarski grosz. Obecnie jest zastąpiony centymem. W części niemieckojęzycznej funkcjonuje jako Rappen.

Warunki przyrodnicze i polityczne

Szwajcaria to państwo alpejskie położone w Europie Zachodniej, którego powierzchnia wynosi 41 290 tys. km² [Kruczek 2008, s. 139]. Nie posiada ono dostępu do morza. Aż 60% jej powierzchni leży w obrębie Alp. Najwyższym szczytem kraju jest Dufour (4634 m n.p.m.), a najniżej jest położone jezioro Maggiore (ok. 190 m n.p.m.). Drugą jednostką geograficzną, obok gór, jest Wyżyna Szwajcarska (tzw. Mittelland), która zajmuje 30% kraju na północnym zachodzie. Pozostała część zajmowana jest przez góry Jura.

Szwajcaria to jeden z najbardziej górzystych krajów na świecie. Średnie wzniesienie nad poziomem morza wynosi 1350 m. Alpy zajmują południową i środkową część kraju [Geografia 2000, s. 338]. Zbudowane są z bardzo różnorodnych skał, głównie z krystalicznych i wapieni. Z kolei Jura leży w północno-zachodniej części państwa, na pograniczu z Francją, a ma charakter łagodnych gór fałdowych, stołowych i płaskowyżowych. Na tym obszarze wspaniale są rozwinięte zjawiska krasowe, ze względu na częste występowanie wapieni. Natomiast Wyżyna Szwajcarska tworzy szeroki pas, który ciągnie się przez cały kraj, od południowo-zachodniego krańca państwa, znad jeziora Genewskiego do północno-wschodniej granicy i jeziora Bodeńskiego [www.about.ch/geography].

Łącznie na terytorium kraju jest 140 lodowców, wśród których największym jest Aletsch.

Terytorium państwa należy do zlewisk czterech mórz: Północnego, Śródziemnego, Czarnego i Adriatyckiego. Szwajcaria graniczy od wschodu z Austrią i Lichtensteinem, od południa z Włochami, od zachodu z Francją oraz od północy z Niemcami. Łączna długość granic lądowych wynosi 1852 km (łącznie 1881 km).

Na obszarze Szwajcarii występuje piętrowość roślinności, zależna od wysokości nad poziomem morza. Do 600 m n.p.m. dominują uprawy rolne, 600-1200 m n.p.m. – lasy liściaste z bukiem, klonem, lipą, wierzbą i topolą. Między 1200 a 2000 m n.p.m. rozciągają się lasy iglaste ze świerkiem, sosną limbą i modrzewiem. Lasy zajmują 26% powierzchni kraju. Od 2000 m n.p.m. do granicy wiecznego śniegu na wysokości 3500 m n.p.m. ciągną się łąki alpejskie, a wyżej nagie skały porastają mchy i porosty. Na obszarze kraju jest prawie 1500 naturalnych jezior. Większość z nich ma pochodzenie polodowcowe. Największe ze zbiorników to: jeziora Genewskie (Lemańskie) i Bodeńskie, obydwa o powierzchni przekraczającej 500 km². Do dużych akwenów należą także Neuchatel, Maggiore, Czterech Kantonów i Zurychskie.

W Szwajcarii panuje klimat umiarkowany, cechujący się wielkim zróżnicowaniem warunków pogodowych, związanych z rzeźbą terenu i ekspozycją zboczy. Występują tu cechy klimatu górskiego, wysokogórskiego i śródziemnomorskiego.

Od strony politycznej Szwajcaria jest państwem związkowym, które składa się z 20 kantonów i 6 półkantonów ze stolicą w Bernie [Baribuła 1998, s.18 i nast.]. Kantony mają własny parlamenty, urzędy i budżet. Administracja kantonalna nie podlega władzom federalnym. Kantony są uprawnione do wydawania ustaw i rozporządzeń w takich zakresach jak porządek publiczny, policja, nadawanie obywatelstwa, nadzór właścicielski, finanse i podatki lokalne, zdrowie, opieka społeczna, szkolnictwo, uprawnienia zawodowe. Taka niezależność od władz federacji powoduje, że Szwajcaria posiada 26 różnych systemów podatkowych o zróżnicowanej skali obciążeń, co nie pozostaje bez wpływu na rozmieszczenie jej mieszkańców, którzy celowo wybierają regiony o niższych obciążeniach podatkowych jak np. kanton Zurich. Na dzień dzisiejszy Szwajcarię zamieszkuje 7 623 438 [www.cia.gov/library/publications/teh-world-fact-book].

Szwajcarska sieć komunikacyjna jest na bardzo wysokim poziomie. Na podstawowe środki komunikacji składa się transport lądowy (w tym samochodowy, autobusowy, kolejowy), wodny (w tym transport rzeczny oraz jeziorny) oraz powietrzny. Łączna długość dróg wynosi ponad 71 tys. (z czego 1750 stanowią autostrady), kolei prawie 5 tys., natomiast

kraj posiada 65 lotnisk, w tym największe o znaczeniu portu przesiadkowego do najdalszych kierunków Zurich [www.cia.gov/library/publications/teh-world-fact-book].

Rys historyczny

Pierwsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszej Konfederacji pochodzą z okresu paleolitu. Począwszy od II w. p.n.e. celtyccy osadnicy Helweci zasiedlili dolinę rzeki Aare, a z kolei plemiona retyckie część wschodnią kraju. Terenami tymi zawładnęli Rzymianie, których z kolei wyparli Alemanowie ze wschodu i Burgundowie z zachodu, co przyczyniło się do podziału terytorium na tle językowym. Następnie kraj został zajęty przez Franków, a po śmierci Karola Wielkiego został on podzielony. W XI w. ziemie te były rządzone przez Święte Cesarstwo Rzymskie. Wpływy Habsburgów doprowadziły do bezwzględnych rządów namiestników. By uwolnić się od ich wpływów trzy kantony – Schwyz, Uri oraz Unterwalden podpisały w 1291 r. pakt o wspólnym działaniu (inaczej akt utworzenia związku wieczystego). To właśnie od nazwy kantonu Schwyz wywodzi się nazwa państwa. Pakt ten stał się załącznikiem przyszłej Konfederacji Helweckiej.

Już do połowy XIV w. do założycielskich kantonów zaczęły przyłączać się kolejne, tj. Glarus, Zug oraz poszczególne miasta, takie jak np. Lucerna, Zurych, Berno. To one dały podwaliny tzw. "Starej Konfederacji", która rosła w siłę i bogactwo przez cały XV w. Na rosnącą jej potęgę oraz stopniową niezależność miało również wpływ zwycięstwo pod koniec XV nad Karolem Zuchwałym. Ostatecznie w 1386 r. faktyczną niezależność zapewnił Szwajcarii pogrom armii Habsburgów. Na początku XVI w. papież Juliusz II najął wojska szwajcarskie do osobistej ochrony. W ten sposób zaczęła się kształtować, istniejąca do dnia dzisiejszego Gwardia Szwajcarska. Okres XVI w. to czas reformacji. Szwajcaria stała się jej głównym ośrodkiem [Blacksell 2008, s. 49]. Przyjęcie reformacji w poszczególnych kantonach nie było jednakowe, stąd pojawił się kolejny podział społeczeństwa z uwagi na religię.

Na mocy zawartego tzw. pokoju westfalskiego w 1648 r. cesarz rzymsko-niemiecki uznał oficjalnie niepodległość Szwajcarii i jej formalne wyodrębnienie z Rzeszy Niemieckiej. Od tego czasu Szwajcarię zaczęto nazywać Związkiem Szwajcarskim. W 1798 r. armie francuskie podbiły Szwajcarię narzucając nową konstytucję, która osłabiła kantony a wzmocniła rząd centralny. Okres ten, tj. lata 1798 – 1803 nazywany jest w literaturze tzw. Republiką Helwecką. Po klęsce Napoleona pod Waterloo, Szwajcarzy wyzwolili się spod panowania Francuzów, a Kongres Wiedeński w 1815 r. uznał państwo, jego terytorium i neutralność [Blacksell 2008, s. 140]. Jednakże czas pokoju nie nastał. W połowie XIX w. wybuchła wojna domowa pomiędzy kantonami katolickimi i protestanckimi. Jej efektem było stworzenie rok później federalnej ustawy zasadniczej oraz systemu opartego na powszechnych referendach pozostawiając kwestie lokalne w gestii kantonów. Ostatecznie w latach 70tych XIX w. wniesiono poprawki uwzględniające wprowadzenie wspólnej waluty oraz zmiany wymuszone przez rozwój populacji oraz rewolucję przemysłową. Kolejna nowelizacja konstytucji miała miejsce w 1891 r. Na jej podstawie został stworzony jedyny w swoim rodzaju system silnie oparty na demokracji bezpośredniej. Podczas zarówno I, jak i II wojny światowej Szwajcaria proklamowała neutralność [Baribuła, s. 30].

Szwajcaria jako produkt turystyczny

Początki turystyki helweckiej i tworzenia produktu turystycznego sięgają XIX w. Wówczas przybywają w Alpy Berneńskie brytyjscy miłośnicy wspinaczek górskich [www.en.wikipedia.org]. Zdobywają oni takie szczyty jak Jungfrau w 1811 r. oraz Finsteraarhorn w 1812 r. Z kolei w 1857 r. zostaje założony Klub Alpejski z siedzibą w Londynie, którego działalność przyczynia się do wzrostu popularności tej destynacji. Do Szwajcarii przybywa w drugiej połowie XIX w. coraz większa liczba turystów-kuracjuszy

poszukujących właściwego klimatu do walki z gruźlicą. Ponadto wielu przedstawicieli sztuki i literatury odnajduje natchnienie w helweckich klimatach i przyczynia się do rozwoju poszczególnych ośrodków jak np. Montreaux. Natomiast pierwsze imprezy turystyczne organizują na przełomie XIX i XX w. dwa brytyjskie biura podróży *Thomas Cook* oraz *Lunn Travel*. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że według niektórych przekazów do miejscowości Interlaken przybył sam *Thomas Cook* w towarzystwie dwunastu dam, które po powrocie tak zareklamowały to miejsce, że do dzisiaj najczęściej odwiedzającą nacją tejże miejscowości są Brytyjczycy.

W kraju, pod względem różnorodności krajobrazowej, geograficznej, kulturowej i etnicznej wydzielonych zostało 10 regionów turystycznych.

Pierwszy z regionów – **Bazylea**, znajduje się w północnozachodniej części kraju. W jego obrębie główna atrakcją turystyczną jest samo miasto. Bazylea to centrum kultury i sztuki, a jej wyjątkowy charakter tworzy położenie w zakolu Renu na styku trzech państw: Szwajcarii, Niemiec i Francji. Jest to ośrodek targów i kongresów, badań naukowych i międzynarodowego handlu. Turystów przyciąga urozmaicona architektura, ponad 30 muzeów i galerii, liczne przedstawienia na małych i dużych scenach oraz pierwszy teatr muzyczny w Szwajcarii.

Berneński Oberland to obszar położony w wyższych partiach górskich we wschodniej części kraju, w rejonie dwóch jezior Thun i Brienz w pobliżu masywów Eiger, Mönch i Jungfrau. Jest to teren atrakcyjny o każdej porze roku, choć z uwagi na ukształtowanie terenu, jest „Mekką: narciarzy zimą, a latem jednym z głównych ośrodków wspinaczkowych. Stolicą tego regionu jest zdecydowanie Interlaken. Choć jest to małe miasteczko, to posiada bardzo bogatą ofertę hoteli, pensjonatów, moteli i kempingów [Kruczek, s.142] stanowiące znakomitą bazę wypadową dla wycieczek w Alpy. Warto wspomnieć, że jest to jeden z najbardziej znanych w Europie regionów alpinizmu i narciarstwa.

Centralna Szwajcaria – to region, który zawdzięcza swą atrakcyjność przede wszystkim dwóm głównym miastom: Bernie oraz Lucernie. Berno to nie tylko stolica Szwajcarii, ale również miejsce koncentracji ruchu turystycznego, zarówno w lecie jak i zimą. Znajduje się tutaj wiele cennych zabytków architektury, a starówka została wpisana na listę UNESCO. Z kolei Lucerna jest znana jako tradycyjny kurort i miejsce licznych festiwali muzycznych [Kruczek, s.142]. Typowe dla tego krajobrazu jest występowanie licznych jezior. Przykładem może być Jezioro Czterech Kantonów w masywie Rigi, gdzie znajdują się stacje klimatyczne Rigi Kaltbad oraz kąpieliska Weggis.

Rejon **Wchodnia Szwajcaria i Liechtenstein** ciągnie się od Jeziora Bodeńskiego, poprzez pagórkowaty krajobraz regionu Appenzell po alpejskie szczyty w okolicach Toggenburg. Jego kulminacją jest zamek w Vaduz w Liechtensteinie. Obszar ten posiada pięć wspaniale przygotowanych tras rowerowych. Najważniejszym miastem regionu jest St. Gallen, gdzie znajduje się wiele zabytków wpisanych na listę UNESCO, w tym barokowa biblioteka i kolegiata. Ponadto z uwagi na położenie, region ten w okresie zimowym ma doskonałą bazę narciarską.

Kolejnym regionem jest obszar położony w obrębie **Fryburg – Neuchatel – Jura – Jura Berneńska**. Jest to teren zróżnicowany pod względem krajobrazowym, historycznym i kulturowym. Stolicą regionu jest Neuchatel, miasto pełne średniowiecznych zabytków architektury. Największą jego atrakcją są położone na obrzeżach Jury Jeziora Neuchatel, Biel o Joux oraz wąwozy Pichoux i Taubenlesch [www.mojaszwajcaria.pl].

Z kolei ważną i znaną miejscowością uzdrowiskowo – kąpieliskową regionu, położoną nad wspomnianym Jeziorem Neuchatel, jest Yverdon.

Genewa to kolejny region/miasto, na której atrakcyjność wpływa zarówno bliskie położenie Alp, malownicze usytuowanie nad Jeziorem Genewskim, jak i jej kosmopolityczność. Co trzeci mieszkaniec Genewy nie jest Szwajcarem. W mieście ma swoją

siedzibę ponad 200 międzynarodowych organizacji. Genewa oferuje bogaty program kulturalny: teatry, opera, balet, kino, koncerty, kabarety i 30 muzeów.

Region Jeziora Genewskiego obejmuje obrzeża Jeziora Genewskiego i wysokogórski teren Wallis/Walezja (często traktowane jako niezależny region) [Kruczek, s.144]. W obrębie wybrzeża znajdują się uzdrowiska, miejscowości wypoczynkowe, a także zabytkowe miasteczka. Jednym z głównych miast, obok Genewy jest Lozanna. Jest to centrum życia naukowego i kulturalnego. Od 1994 r. Lozanna posiada tytuł "stolicy olimpijskiej", bowiem to tutaj zostały podpisane dokumenty powołujące do życia Międzynarodowy Komitet Olimpijski oraz znajduje się muzeum olimpijskie, jedno z najczęściej odwiedzanych miejsc w Szwajcarii. Warto wspomnieć także o dwóch innych miejscowościach w tym regionie tj. Montreux i Vevey. Obie są szczególnie atrakcyjnym miejscem dla krótszego i dłuższego wypoczynku, a położone są malowniczo nad brzegami Jeziora Genewskiego. Atrakcyjna oferta kulturalna z wystawami, koncertami, a przede wszystkim z festiwałem jazzowym przyciąga wielu turystów. Z kolei Walezja to region o wysokogórskich krajobrazach, gdzie są doskonałe warunki narciarskie. Jego stolicą jest Zermatt.

Gryzonia to zarówno największy kanton Szwajcarii, jaki i region turystyczny, który jest położony głównie w Alpach. Stolicą regionu jest Chur. Na jego obszarze znajdują się najstarszy i renomowany kurort wakacyjny Davos [Kruczek, s. 143]. Ponadto jest tutaj wiele tras narciarskich i bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna, szereg wyciągów i kolejek obsługujących dobrze przygotowane stoki.

Przedostatnim z wydzielonych regionów jest **Ticciono**. Znajduje się ono w dorzeczu rzeki Ticino w południowej Szwajcarii, a graniczy z Włochami. Obejmuje południowe stoki Alp. Kraja ta obejmuje Alpy Lubańskie i Masyw św. Gotharda. Do najbardziej odwiedzanych miast należy Lugano i Locarno, choć stolica jest Bellinzona (również miasto objęte ochroną UNESCO).

Ostatnim obszarem turystycznym Szwajcarii jest **Zurich** lub tzw. region północno-wschodni, gdzie dominuje turystyka krajoznawcza [Kruczek, s. 145]. Głównym miastem tej krainy jest Zurych, położony na północnym krańcu Jeziora Zuryskiego, nad rzeką Limmat. Zurych to największe centrum zagranicznego ruchu turystycznego, największy międzynarodowy port lotniczy kraju. Jest to miasto finansów i banków. Dzięki dużej liczbie inscenizacji Zurych należy obok Nowego Jorku i Londynu, do ważnych miejsc dla sztuki współczesnej. Muzeum Kunsthauz należy do najbardziej cenionych centrów europejskiej sztuki. Muzeum Rietberg posiada wartościowe eksponaty pozaeuropejskich kultur. Ponadto w omawianym regionie ważnym ośrodkiem turystyki krajoznawczej jest Szafuza. Jest ona położona nad Renem, a bezsprzeczna jej atrakcją są wodospady Renu.

Od strony bazy noclegowej i gastronomicznej Szwajcaria należy do jednego z najprzyjajniej przystosowanych krajów dla turystów, w tym niepełnosprawnych. Szwajcarskie hotelarstwo posiada długą tradycję. Warto w tym miejscu dodać, że to stąd pochodzi Cezar Ritz, założyciel hotelu Ritz w Londynie [www.mojaszwajcaria.pl].

Większość szwajcarskich hoteli należy do Szwajcarskiego Stowarzyszenia Hotelarzy. Członkowie Stowarzyszenia klasyfikowani są wg ściśle określonych zasad, odbiegających od standaryzacji Unii Europejskiej. Wśród klas hoteli wyróżnia się: Deluxe (*****), First Class (****), Tourist Class (***), Standard (**) i Basic (*). Do oferty hotelowej, obok hoteli tradycyjnych zalicza się tzw. hotele tematyczne, tj. hotele historyczne, design, "tylko dla kobiet", wellness, nowoczesne i tematyczne [www.swiss-hotels.com].

Obok oferty hotelowej jest również bogata oferta mieszkań do wynajęcia, domów wakacyjnych, campingów, schronisk młodzieżowych (łącznie jest ich 80), schronisk górskich (w liczbie 150, a należących do Szwajcarskiego Klubu Alpejskiego – SAC [www.sac-cah.org]) oraz miejsc w ośrodkach agroturystycznych.

Ogromną rolę w tworzeniu szwajcarskiego produktu turystycznego pełni specjalnie do tego powołana jednostka, którą jest *Switzerland Tourism* (ST) [www.myswitzerland.com].

Jest ona narodową organizacją marketingową. Organizacja ta prezentuje kraj, zarówno wewnątrz, jak i poza jego granicami jako atrakcyjne miejsce dla podróży, wypoczynku i kongresów/konferencji. ST ściśle współpracuje z regionalnymi partnerami, tj. z wszystkimi szwajcarskimi regionami, destynacjami, sieciami hotelowe, środkami transportu publicznego oraz gastronomią. Jej jedną z głównych myśli przewodnich jest *"Switzerland. Get natural."* poprzez co stawia za cel utrzymanie dziewiczej przyrody. Na kreowany przez TS produkt turystyczny składa się historia, sztuka, miasta, kultura, sport, gastronomia, wina, jakość, oraz konferencje i spotkania motywacyjne.

Specyfika turystyki kulturowej w Szwajcarii

Z uwagi na fakt, że Szwajcaria jest krajem usytuowanym na styku trzech obszarów językowych i kulturowych – niemieckiego, francuskiego i włoskiego oraz podzielony jest z uwagi na religię, w każdym z poszczególnych regionów w obrębie podstawowych typów turystyki kulturowej można zauważyć duże różnice. Tym samym nie można jednoznacznie i w pełni dokonać jednolitej i zwięzłej typologii. Nie mniej ta mozaika kulturowo-religijno-językowa ma ogromny wpływ na atrakcyjność kraju.

Stosując się do przyjętego w literaturze podziału turystyki kulturowej [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 51-166] w Szwajcarii występuje turystyka kultury wysokiej oraz powszechna turystyka kulturowa. W ramach pierwszej, w skali całego kraju można mówić o turystyce dziedzictwa kulturowego, muzealnej oraz literackiej. Szwajcaria posiada wiele zabytków klasy „zerowej” wpisanych listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Należy do nich między innymi opactwo benedyktyńskie St. Gallen, czy starówka z 6 km podcieni w Bernie. Ponadto do jednych z najbardziej atrakcyjnych miejsc w ramach dziedzictwa kulturowego należy stare miasto w Bazylei, Genewie i Lucernie.

Jeżeli natomiast chodzi o turystykę muzealną, to jako główne ośrodki należy wymienić Genewę, Berno, Zurich, Bazyleę i Lozannę. Oferta obejmuje zarówno muzea sztuki, historii, przyrodnicze, jak i obiekty unikatowe na skalę światową jak np. muzeum olimpijskie w Lozannie, czy żywności w Vevey. Na szczególną uwagę zasługuje muzeum sztuki w Bazylei, będące najstarszym państwowym zbiorem na świecie. Na jego ekspozycję składają się obrazy, rysunki, grafika, rzeźby, fotografia, sztuka wideo oraz różne instalacje [www.kunstmuseumbasel.ch]. Innym przykładem celu turystyki muzealnej może być otwarte w 2005 r. Centrum Paula Klee w Bernie [www.paulkleezentrum.ch]. Zgromadzono w nim ponad 4000 dzieł, a jednocześnie udostępnianych jest około 250 [Surdel]. Na szczególną uwagę zasługuje także muzeum zegarków Patek Phillippe, znajdujące się w Genewie [www.patekmuseum.com].

Na rozwój turystyki literackiej w Szwajcarii duży wpływ wywarło dwóch XIX-wiecznych pisarzy: lord Byron oraz James Joyce. Pierwszy z nich mieszkał kilka lat w Genewie [www.wikipedia.pl]. W 1816 r. odbył podróż wzdłuż brzegów Jeziora Genewskiego, podążając śladami przedstawiciela absolutyzmu oświeconego Jana Jakuba Rousseau. Zwiedzając wówczas zamek Chillon zapoznał się z dziejami więzionego tam przeora Bonivarda, którego losy opisał w poemacie *Więzień Chillonu* [Byron 1925]. Dzięki niemu zamek ten jest jedną z najważniejszych atrakcji regionu Jeziora Genewskiego. Z kolei James Joyce, przez wiele lat żyjący w Zurichu, w różnych miejscach miasta pisał *Ulissesa*, co spowodowało stworzenie jego „ścieżki”.

Wśród bogatej oferty kulturowej Szwajcarii, jedną z najbardziej znanych w świecie imprez jest Art Basel, będący przykładem turystyki eventowej. Są to najbardziej prestiżowe, o zasięgu międzynarodowym targi sztuki. Corocznie jest wystawianych 250 prac wybranych z najlepszych galerii Europy, Ameryki, Azji i Australii. Na wystawie znajdują się obrazy, rzeźby, instalacje, fotografie, grafiki, video i sztuka multimedialna, a także przedstawienia ponad 1000 artystów. Reprezentowane są wszystkie słynne nazwiska, między innymi Picasso, Miró, Klee, Warhol i Beuys. Innym przykładem tego typu turystyki szwajcarskiej może być

festiwal jazzowy w Montreux, odbywający się każdego roku w lipcu, począwszy od 1967 r. [www.montreuxjazz.com], czy też festiwal muzyki klasycznej w Lucernie. „Perełką” tego typu imprez jest festiwal filmowy w Locarno. Odbywa się on regularnie od 1948 r., a jego główną nagrodą jest Złoty Lampart.

Obok turystyki kultury wysokiej, w Szwajcarii można także odnaleźć przykłady powszechnej turystyki kulturowej, takiej jak miejska, obszarów wiejskich oraz kulinarna. Jeżeli chodzi o turystykę miejską, to kumuluje się ona w obrębie głównych miast kraju. Szczególnym ośrodkiem jest Zurich, który skupia w sobie zarówno turystykę muzealną, eventów kulturowych, jak i shoppingu.

Turystyka obszarów wiejskich bardzo ściśle jest związana z tradycją szwajcarskiej wsi. Oparta jest ona na wytwarzaniu z jednej strony produktów stanowiących niegdyś podstawową dietę (np. sery z regionu Gruyere [www.lamaisodugruyere.ch]), jak i wyrobów delikatesowych (np. czekolady Cailler w Brocu) [www.cailler.ch]. Z uwagi na duże zróżnicowanie przyrodnicze poszczególnych regionów kraju, każdy z nich w ramach tego typu turystyki posiada bardzo bogatą ofertę dla zwiedzających.

W zakresie turystyki kulinarnej, Szwajcaria nie posiada szczególnie charakterystycznej kuchni. Należy pamiętać o tym, że jeszcze nieco ponad dwieście lat temu głównym składnikiem pożywienia był szwajcarski ser. Najbardziej jednakże rozwinęła się prosta i pożywna kuchnia chłopska. To co znajduje się w dzisiejszej ofercie jest połączeniem wielu elementów trzech dominujących kultur zachodnioeuropejskich-atlantycko-francuskiej, śródziemnomorsko-włoskiej i kontynentalno-niemieckiej. Wielonarodowa kuchnia zaczęła rozwijać się w czasach Rzymian, którzy 2000 lat temu rozpoczęli tutaj uprawę winorośli na nasłonecznionych zboczach. To właśnie im zawdzięcza się powstanie kolejnego typu turystyki czyli turystyki „winnej”. Do tej pory jedno z win produkowanych w Wallis nazywa się Römerblut, czyli *rzymska krew*. Wina szwajcarskie oferują bogatą paletę smaków i zapachów. Obok dobrze znanych na świecie szczepów winorośli uprawiane są tutaj niektóre szczepy, które nigdzie indziej nie występują, jak np. Completer w Doline Renu, Petite Arvine, Humagne Rouge i Cornalin w Wallis w Dolinie Rodanu. Sekretem win szwajcarskich jest to, że czerpią one z różnorodności klimatu i specyficznej gleby. Obecnie na terenie Szwajcarii jest ok. 15 000 ha winnic, a największymi regionami, gdzie produkowane jest wino są Wallis, Region Jeziora Genewskiego i Genewa.

Szlaki kulturowe

Przez Szwajcarię przebiega wiele tras turystycznych należących do Europejskich Szlaków Kulturowych², tworzonych przez Radę Europy od 1987 r. Przykładem może być Szlak Mozarta, który przebiega przez dziesięć państw, w tym Szwajcarię. Został on ustanowiony w 2002 r. a w obejmuje on miejsca upamiętniające pobyt artysty, jak i jego koncerty np. w Zurichu. Ponadto Szwajcaria leży w obrębie takich szlaków jak: Parków i Ogrodów, Via Francigena, Szlaku Cluny oraz Via Carolingia.

Jednym z bardziej popularnych szlaków należących do typowej turystyki kulturowej należy Via Spluga. Jego długość wynosi 65 km, a przebiega on z Thusis przez wąwozy Viamala i Roffla, a następnie przez dziką i romantyczną przełęcz Splügen do Chiavenny. Niegdyś, tj. około 2000 lat temu, było to główne połączenie pomiędzy Gryzonią i Włochami. Wędrowali tym szlakiem ludzie, transportowane były towary i przenikały teorie oraz idee.

² Zob. www.coe.int., Pisze na ten temat K. Orzechowska-Kowalska, Europejskie Szlaki Kulturowe Rady Europy, „Turystyka Kulturowa” 2009, nr 12, www.turystykakulturowa.org

Podsumowanie

Szwajcaria jest krajem bardzo atrakcyjnym turystycznie. Odwiedzana jest corocznie przez około 12-15 milionów turystów, w tym najczęściej z Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Holandii i Japonii. Jednym z istotnych jej walorów są wspaniałe krajobrazy wysokogórskie, urozmaicone jeziorami i lodowcami, wzorowo utrzymane wsie i miasta z historyczną zabudową oraz licznymi zabytkami. Ma bardzo dobrze przygotowaną infrastrukturę noclegową (prawie 5 tys. hoteli), komunikacyjną i gastronomiczną. Według danych statystycznych średnia długość pobytu przeciętnego turysty w tym kraju wynosi około 2,4 dnia w zimie i 3,2 latem [Swiss Federal Statistical Office]. Do najczęściej odwiedzanych miejsc należy Zurich, Genewa, Bazylea, Lozanna oraz Zermatt. Natomiast jeżeli chodzi o regiony, to najczęściej przybywających jest w Zurichu, Gryzoni, Centralnej Szwajcarii oraz w Walezji. Łącznie w kraju istnieje 37 touroperatorów oferujących szeroki wachlarz świadczeń. Dość istotnym mankamentem, jeżeli chodzi o podróżowanie po Szwajcarii, jest wysoka cena świadczonych usług.

Literatura

- Baribuła S., 1998, *O Szwajcarii prawie wszystko*, Warszawa.
- Blacksell M., 2008, *Geografia polityczna*, Warszawa.
- Byron G. (tłum. F. Morawski), 1925, *Więzień Czylonu*, Poznań-Wilno-Zakopane.
- Geografia Powszechna Europy Zachodniej*, 2000, Muza, Warszawa.
- Kruczek K., 2008, *Europa. Geografia Turystyczna*. Kraków.
- Mikos von Rohrcheidt A., 2008, *Turystyka kulturowa. Fenomen. Potencjał. Perspektywy*. Gniezno.
- Surdel T., *Renzo Piano zaprojektował Centrum Paula Klee*, „Gazeta Wyborcza” z dnia 21.06. 2005 r.

Adresy internetowe

- www.about.ch/geography
- www.cia.gov/library/publications/teh-world-fact-book
- www.en.wikipedia.org
- www.kunstmuseumbasel.ch
- www.mojaszwajcaria.pl
- www.myswitzerland.com
- www.patekmuseum.com
- www.paulkleezentrum.ch
- www.sac-cah.org
- www.swisshotels.com
- www.wikipedia.pl

Cultural tourism on the territory of Switzerland

Summary:

The article presents the potential of Switzerland in the context of cultural tourism. The author shows the basic tourist product and its availability to Polish individual and group tourists. She describes natural and political conditions which influence tourist attractiveness of Switzerland. She presents the brief history of the country, pointing out to the beginning of tourism, and the process of creating a tourist product. In the rest of the study, the author tries to analyze the appearing types of cultural tourism and to estimate the attractiveness of the discussed country.